

Joseph Conrad

KÍSÉRTET A HAJÓN*

Mann Lajos fordítása

Sok évvel ezelőtt sűrűn rakodtak a hajók a londoni Kőgát-dokkban. A múlt század nyolcvanas éveiről beszélek, arról az időről, amikor még sok szép hajót lehetett látni London dokkjaiban, bár szép épületet az utcákban jóval kevesebbet.

A Kőgátban horgonyzó hajók igazán szépek voltak. Szorosan egymás mellett álltak, és a *Zefír*, a dokk végétől a harmadik, éppoly mutatós volt, mint a többi, semmivel sem mutatósabb. A Kőgátban természetesen mindegyik hajó fedélzetén ott volt az első tiszt. És ugyanígy a többi dokk hajóin.

A kapuőr valamennyiüket jól ismerte látásból, de egy kis gondolkodás nélkül képtelen lett volna megmondani, melyikük melyik hajóhoz tartozik. Ami azt illeti, a londoni dokkokban várakozó hajók első tisztjei éppolyanok voltak, mint a Kereskedelmi Szolgálat tisztjeinek többsége – kitartóak, megbízhatóak, romantikátlan külsejű társaság különböző társadalmi osztályokból, de a hivatás pecsétje letörölte egyéni vonásaikat, amelyek amúgy sem voltak feltűnőek.

Éz utóbbi valamennyiükre állt, kivéve a *Zefír* első tisztjét. Őt látva a kapufelügyelőnek nem lehettek kétségei. Ez az ember egyéniség volt.

Már messziről fel lehetett ismerni az utcán, és amikor reggelente nagy léptekkel végigvonult a Kőgáton a hajójához, a rakodók és kikötőmunkások, akik bálákat görgettek, és lapos kézikocsijaikon vonszolták a csomagokat, összesűgtak:

– Itt jön a fekete vicekapitány.

Ezt a nevet adták neki, lévén faragatlan fickók, akik képtelenek voltak értékelni a férfi méltóságteljes viselkedését. És az, hogy feketének hívták, a hozzá nem értők felszínességére vallott.

Mr. Bunter, a *Zefír* első tisztje természetesen nem volt fekete. Semmivel sem volt feketébb, mint ön vagy én vagy bármelyik első tiszt London kikötőjének hajóin. Bőre nem olyan fajtájú volt, amelyik könnyen barnára cserződik, és én, történetesen, arról is tudok, hogy szegény fickó egy teljes hónapon át betegeskedett, mielőtt elszerződött a *Zefírrre*.

Ebből rájöhettek, hogy ismertem Buntert. Persze hogy ismertem. Mi több, a titkával is tisztában voltam abban az időben – de most hagyjuk ezt. Visszatérve Bunter személyes megjelenésére, nem másra, mint a rakodómunkás bandagazda tudatlanságból eredő előítéletére vallott ez a fülembé jutott megjegyzés is: „Lefogadom, hogy ez egy digó.” Mintha más nem is lehetne fekete hajú, csak aki olasz. Ismertem egy nyugat-angliai tengerészt, egy fedélzetmestert egy szép hajón, aki spanyolabbnak látszott, mint bár-

* Az elbeszélés eredeti címe: THE BLACK MATE (A FEKETE ELSŐ TISZT). Megírását Conrad 1886-ra keltezi, de csak 1908-ban jelent meg, kötetben pedig a halála után, 1925-ben. Magyar fordítása tudomásunk szerint eddig nem volt. (A szerk.)

melyik spanyol hajós, akit valaha is láttam. Olyan volt, mint egy spanyolról készült festmény.

Mértékadó tekintélyek állítják, hogy mi, ennek a földnek lakói végül is fekete hajú, barna szemű emberekké válunk. Úgy tűnik, hogy az emberiség többsége máris a sötét hajszín különböző árnyalatait hordja a fején. De csak ha valódi feketét lát az ember, veszi észre, hogy az ébenfekete haj milyen ritka. Bunter haja tökéletesen fekete volt, fekete, akár a holló szárnya. Szakállt is hordott egész arcán (megnyírva, de azért jó hosszúra hagyva), szemöldöke pedig dús volt és bozontos. Tegyük hozzá az acélkék szempárt, amely egy világos hajú embernél egyáltalán nem lett volna feltűnő, de ezzel a sötét kerettel ijesztő ellentétben állt, így könnyen megérthetik, hogy Bunter eléggé feltűnő jelenség volt. Ha nem lett volna az a nyugalom a mozdulataiban és általános józanság a viselkedésében, könnyen azt hitték volna róla, hogy vadul szenvedélyes természet.

Természetesen már túl volt java ifjúságán, de ha a „férfikora teljében” kifejezésnek van valami értelme, ő azt tökéletesen megtestesítette. Magas is volt, bár meglehetősen szikár. Elnézve őt hajója tatjáról, ahogy fáradhatatlanul végzi feladatát, Ashton kapitány, az éppen a *Zefír* előtt horgonyzó klipper, a *Helsingör* parancsnoka, meg is jegyezte egyszer valamelyik barátjának: – Ez a Johns talált valakit, aki majd előrelökdősi a hajóját.

Johns kapitányt, a *Zefír* gazdáját, aki sok éve irányított már hajókat, jól ismerték, anélkül, hogy különösebben becsülték vagy szerették volna. Cimborái társaságában vagy mellőzték, vagy ugratták. Az ugratást általában Ashton kapitány irányította, aki cinikus és ingerkedő ember volt. Ashton kapitány azt a csúf tréfát is megengedte magának, hogy társaságban kijelentse: – Johns nézete szerint minden negyven év feletti hajóst meg kellene mérgezni – a ténylegesen parancsnokoló kapitányokon kívül.

Ez egy citybéli vendéglőben történt, ahol több jól ismert hajóskapitány ebédelt együtt. Ott volt Ashton kapitány, pirospozsgásan, jókedvűen, fehér mellényben, sárga rózsával a gomblyukában; Sellers kapitány, bő hátú zsákkabátban, vékony, sápadt arcával, füle mögé dugott vasszürke hajával, aki, bár nem volt rajta szemüveg, úgy nézett ki, mint a könyvek jámbor aszkétái; Hell kapitány, egy szőrös ujjú, nyers tengeri medve, kék gyapjúkabátban és fekete prémsapkában, amelyet jól hátrataszított bíborvörös homlokából. Volt ott egy nagyon fiatal hajóskapitány is, csinos kis bajuszkával és komoly tekintettel, aki nem szólt semmit, csak időről időre halványan elmosolyodott.

Johns kapitány meglehetősen riadtan emelte fel zavarodott és hiszékeny tekintetét, amely alacsony és vízszintes ráncolatú szemöldökével nem alkotott túlzottan intellektuális *együttest*. Ezen a benyomáson a legkevésbé sem enyhített kopasz fejének enyhén kicsúcsosodó formája.

Mindenki leplezetlenül nevetett, s ezt látva végül Johns kapitány is magára erőltetett egy meglehetősen fanyar mosolyt, majd megkísérelt védekezni. Tréfálkozni lehet, mondta, de manapság, amikor a hajók, hogy egyáltalán jövedelmezzenek valamit, mind útközben, mind a kikötőben kemény hajszára kényszerülnek, nincs helyük az idősebb embereknek a tengeren. Csak fiatal emberek és erejük teljében lévő férfiak tudnak megfelelni a modern követelményeknek, a tülekedésnek és rohanásnak. Nézzék csak meg a nagy cégeket: csaknem mindegyikük megszabadult már azoktól az emberektől, akik a korosodás bármilyen jelét mutatták. Ő a maga részéről nem kíván látni hajója fedélzetén semmiféle öreget.

És valóban, ezzel a véleményével Johns kapitány nem állt egyedül. Ekkoriban tömegeivel voltak olyan hajósok, akik ellen semmiféle egyéb kifogást nem lehetett emelni,

mint azt, hogy megőszültek, és akik utolsó pár csizmájuk talpát nyútták el a City járdáin a munkahely utáni szerencsétlen loholásban.

Johns kapitány hozzátette még egyfajta zord naivitással, hogy az ő nézetétől még hosszú az út ezen emberek megmérgezésének ötletéig.

Ezt lezárásnak szánta, Ashton kapitány azonban nem akarta veszni hagyni tréfáját.

– Ó, igen! Biztos vagyok benne, hogy megtennéd. Világosan megmondtad, hogy „semmi hasznuk”. Mit kell tenni az olyan emberekkel, akiknek „semmi hasznuk”? Te jószívű fickó vagy, Johns. Biztos vagyok benne, hogy ha alaposan végiggondolnád a dolgot, arra az eredményre jutnál, hogy meg kell mérgezni őket valami fájdalommentes módon.

Sellers kapitány megrándította vékony, hullámos ajkát:

– Szellemeket kell csinálni belőlük – javasolta csípősen.

A szellemek említésére Johns kapitány megriadt a maga zavaros, ravasz és ellenszenves módján.

Ashton kapitány kacsintott:

– Igen. És akkor talán sikerülne kapcsolatba lépned a szellemek világával. A tengerészek szellemei bizonyára megkísértenék a hajókat, és néhányuk bizonyára meglátogatna egy régi cimborát.

Sellers kapitány szárazon jegyezte meg:

– Ne kelts benne ilyen reményeket! Ez kegyetlenség. Ő nem fog látni semmit. Te tudod, Johns, hogy soha senki nem látott még szellemet.

Erre a tűrhetetlen provokációra Johns kapitány feladta tartózkodását. Minden zavarodottság nélkül, a hiszékenységnek azzal a magabiztos szenvedélyével, amely átmenetileg felragyogtatta apró, tompa szemét, sorolt fel egy sereg hitelesített esetet. Könyvek tucatjai teltek már meg ilyenekkel. A legnyilvánvalóbb tudatlanság tagadni a természetfölötti jelenségeket. Ilyen esetek minden hónapban megjelennek egy bizonyos újságban. Cranks professzor naponta lát szellemeket. Márpedig Cranks professzor egyáltalán nem akar ki. Egyike a legnagyobb élő tudósoknak. És ott van az a fickó az újságnál – hogy is hívják? – akit lány szellem látogat. Ki is nyomtatott olyan dolgokat az újságjában, amiket a lány mondott neki. És ezek után azt állítani, hogy nincsenek szellemek!

– De hát le vannak fényképezve! Miféle bizonyítékot kívántok még?

Johns kapitány fel volt háborodva. Bell kapitány szóra csücsörítette ajkát, de Ashton kapitány azonnal tiltakozott:

– Az isten szerelmére, ne hagyd, hogy tovább sorolja!... Jut eszembe, Johns, ki az a szőrös kalóz, akit első tisztül szerződtettél? A dokkban senki sem látta ezelőtt.

Johns kapitány, akit megbékített a témaváltás, nyugodtan felelte, hogy Willy, a Fenchurch utca sarki trafikos küldte őt hozzá.

Willy meg az üzlete és maga a Fenchurch utcai ház is, azt hiszem, hogy már a múlté. Amaga idejében Willy, puha arcának gondterhelt, szórakozott kifejezésével, sok London kikötőjéből dél felé induló hajót látott el dohánnyal. A nap bizonyos részeiben a bolt megtelt hajóskapitányokkal. Fahordókon ültek, a pult előtt ácsorogtak.

Sok ifjonc találta meg ott életének első szerencsését, sok súlyos szükség szorongatta férfi jutott foglalkoztatáshoz pusztán azért, hogy szerencsés pillanatban csöppent be négy pennyért vágott dohányt venni. Még Willy segédje, egy vörös hajú, közönyös arckifejezésű, csinos, fiatal fickó is értékes értesüléseket mellékel olykor a pulton át a doboz cigaretta mellé, a foga közt odasúgva:

– A *Bellona* a Déli-dokkban másodtiszttel keres. Ha rohan, még időben odaér.

De még hogy rohant az illető!

– Ó, Willy küldte – mondta Ashton kapitány. – Feltűnő jelenség. Ha vörös selyemövet kötnél a derekára és vörös zsebkendőt a fejére, pontosan úgy nézne ki, mint azok a tengeri martalócok, akik öngyilkosságba kergetik a férfiakat, és fogságba hurcolják a nőket. Vigyázz, Johns, nehogy elvágja a torkodat és elszeleljen a *Zefírrrel*! Melyik hajón is szolgált utoljára?

Johns kapitány fölemelve hiszékeny tekintetét és ráncba vonva homlokát, higgadtan válaszolta, hogy az az ember egykor jobb napokat látott. A neve Bunter.

– Évekkel ezelőtt egy liverpooli hajónak, a *Samariának* volt a parancsnoka, de elsüllyedt vele az Indiai-óceánon, ezért bevonták az engedélyét egy évre. Azóta nem sikerült újabb parancsnoki állást kapnia. Az utóbbi időben nyugati-óceáni kereskedelmi hajókkal kószált.

– Ez hát a magyarázata annak, hogy senki nem ismeri őt a dokkokban – összegezte Ashton kapitány, miközben fölemelkedtek az asztal mellől.

Ebéd után Johns kapitány lesétált a dokkhoz. Alacsony termetű volt, és enyhén görbe lábú. Megjelenése az emberek többségét egyáltalán nem ejtette ámulatba, de munkáltatóinál másképp állt a dolog. Náluk tekintélyre tett szert, mivel hírhedten kellemetlen parancsnok volt; kínosan pedáns az apró részletekben; szüntelenül valami sérelmen rágódott, és szakadatlanul zsémbelt. Nem olyan ember volt, aki veszekszik egy nagyot, majd napirendre tér az ügy fölött, hanem aki sírós hangon zsémbel naphosszat; olyan, aki tökéletesen megnyomorítja annak a tisztnek az életét, akire valamiért meggaragszik.

Ugyanaznap este meglátogattam Buntert a fedélzeten, és részvétellel hallgattam, milyen kilátásai vannak újtukát illetően. Levert volt. Feltételezem, hogy aki titkot rejt a kebelében, az elveszti derűlátását. És volt egy másik ok is, ami miatt nem vártam el Buntertől, hogy szellemének túl nagy rugalmasságáról tegyen tanúságot. Egy olyan dolog, ami miatt igen rosszkedvű volt az utóbbi időben, és amellel – de erről később.

Johns kapitány a fedélzeten tartózkodott azon a délutánon, és olyan módon ténfergett és ólálkodott első tisztje körül, ami szerfölött bosszantotta Buntert.

– Mit akarhat? – kérdezte csüggedten. – Azt gondolhatná az ember, azt hiszi, hogy elloptam valamit, és megpróbálja kitalálni, melyik zsebembe dugtam; vagy azt mondta neki valaki, hogy farkam nőtt, és azt kívánja megtudni, miképpen sikerült elrejtennem. Nem szeretem, ha egy délután többször is megközelítenek hátulról olyan csúszó-mászó módon, hogy a könyököm alól néznek föl rám hirtelen. Ez egy újfajta bújócska? Nem szórakoztat. Nem vagyok már kisgyerek.

Megnyugtattam, ha valaki azt mondaná Johns kapitánynak, hogy neki, Bunternek farka nőtt, Johns el tudná hitetni magával a dolgot valamilyen misztikus alapon. El bizony. Képtelenül gyanakvó és hiszékeny. Minden ostoba mesének felül, bárkit meggyanúsít bármivel, ráveti magát a gyanúra, és rágódik rajta; újra meg újra megforgatja agyában azzal a nyomorult, befelé vinnyogó zavarodottsággal. Végül egyfajta természet adta tehetséggel az efféle dolgok iránt, kialakítja a leghitványabb véleményt, és megkeresi a legaljasabb eljárásmodot.

Bunter azt is elmondta, hogy ez a hitvány teremtés kurta, görbe lábával végigmászta a hajót, és magával cipelte őt, hogy elmorogjon és elsírjon neki egy csomó jelentéktelen apróságot. Úgy mászott a deszkákon, akár egy nyomorult féreg – akár egy svábbogár, csak nem olyan fürgén.

Így fejezte ki magát ez a higgadt ember, ilyen undorodva. Aztán folytatta megszokott, méltóságteljes megfontoltságával, sötétben vonva össze koromfekete szemöldökét.

– És a fickó örült is. Megpróbált kissé barátságos lenni, és semmi egyéb nem jutott eszébe, mint hogy tekintetével rám tapadva megkérdezze tőlem, hiszek-e a „síron túli kapcsolatok”-ban. Kapcsolatokban odaátról... Eleinte föl se fogtam, mit akar mondani. Nem tudtam, mit válaszoljak. „Nagyon komoly téma, Bunter úr”, mondja. „Sokat tanulmányoztam a kérdést.”

Ha Johns a parton él, eleve az lett volna a sorsa, hogy mindenféle csaló prédájává váljon. Sőt, akkor is, ha utazásai közben nyílik alkalma ilyesmire. Szerencséjére angliai tartózkodásai idején valahol távol lakott, Leystone-ban, tíz évvel idősebb hajadon nővérével, egy félelmetes boszorkánnyal, aki kétszer akkora volt, mint ő, és akitől reszketett. Azt mondják, minden téren félelmetesen zsarnokoskodott fölötte, és kivált spiritiszta hajlamairól volt meg a véleménye.

Ezeket a hajlamokat egyszerűen sátániaknak tartotta. Úgy mondják, kijelentette, hogy Isten segítségével meg fogja akadályozni, „hogy ez az örült ördögök kezére adja magát”. Kétség sem fért hozzá, mennyire vágyott Johns titokban arra, hogy kapcsolatot teremtsen a halottak szellemeivel. De hát nővére nem engedte. Hajthatatlan volt.

Azt is mondják, hogy amikor Londonban járt, Johnsnak minden pennyvel, amit reggel magával vitt és napjának minden órájával el kellett számolnia nővérének. Ónála volt a banki betétkönyv is.

Bunter (valaha vad fiatalember volt, de jó családból származott; előkelő ősei voltak; létezett egy családi sírboltjuk is valamelyik hazai grófságban) – Bunter talán saját halottai miatt volt annyira ingerült. Az az acélkék szempár vadul lángolt a fekete szakállas arcbán. Magam is hatása alá kerültem, olyan sötét szenvedély lobogott féken tartott megvetésében.

– Van a fickónak pofája! Kapcsolatba lépni a... Egy ilyen hitvány csirkefogó! Micsoda pimasz betolakodás lenne az! Be akar hatolni!... Mi ez? Valami újfajta sznobság vagy micsoda?

Nagyot nevettem ezen az eredeti felfogásán a spiritizmusnak – vagy nevezzük bárminek ezt a szellemmániát. Még Bunter is megengedett magának egy mosolyt. De az csak olyan zord, gyorsan kihunyó mosoly volt. Egy, az ő, mondhatom, csaknem tragikus helyzetében lévő embertől nem is lehetett egyebet elvárni, ez érthető. Csakugyan aggodott. Végül is arra készült, hogy mindenféle csúnya tréfát el kell majd viselnie ezen a hajóúton. Nem lehet túl nagy nyugalmat elvárni attól az embertől, aki arra ébred, hogy olyan fickónak van kiszolgáltatva, mint Johns. A balszerencse az balszerencse, és egyszer vége van. De hogy az embert olyan hitvány, lehangelő, bárgyú kísértethistóriákkal untassák Johns stílusában egész úton Kalkuttáig meg vissza, az elviselhetetlen kilátás volt. A spiritizmus ennek fényében valóban komoly dolog. Sőt, félelmetes.

Szegény fickó! Egyikünk sem gyanította, hogy hamarosan majd ő maga is... De semmivel se tudtam vigasztalni. Magam is meg voltam riadva.

Ezen a napon még egy bosszúság érte Buntert. Egy nyavalyás kikötői forgalomirányító jött fel a hajóra ilyen-amolyan ürüggyel, de, mint Bunter azonnal rájött, csak a kínos kíváncsiság hajtotta – Bunternak legalábbis feltétlenül kínos. Ez az ember némi köntörfalazás után hirtelen rátért a tárgyra:

– Nem tudok szabadulni attól a gondolattól, parancsnokhelyettes úr, hogy én ezelőtt már láttam önt valahol. A neve is rémlik, talán Bunter...

Több se kell annak, aki titkot rejteget – Bunter erősen megriadt. Igen valószínű, hogy ez az ember valóban látta már őt, s balszerencséjére, kiváló memóriával rendelkezik. Buntertől viszont nem lehetett elvárni, hogy minden kikötői csellengőre emlékezzék,

akivel valaha dolga volt. Úgy vágta ki magát, hogy vakmerően rátámadt az illetőre, felhasználva azt a lenyűgöző éjfékete szigort, amit haja kölcsönzött tekintetének:

– Bunter a nevem, uram. Elég ennyi világosság toladok elméjének? Én nem kérdelem, mi az ön neve. Nem vagyok kíváncsi rá. Semmi hasznát nem venném, uram. Egy olyan személy, aki nyugodtan szemembe vágja, hogy *nem biztos* benne, látott-e már valaha, az vagy arcátlan, vagy egy féregnél nem különb. Igen, férget mondtam – vak férget!

Derék Bunter! Ezt a hangot kellett használnia. Olyan tisztességesen elúzte vele azt az alakot a hajóról, mintha mindegyik szava egy-egy ökölcsapás lett volna. De annak a nyakas, minden lében kanálnak az állhatatossága bámulatos volt. Szó nélkül eltisztult persze Bunter haragja elől a hajóról, csupán bágyadt mosollyal próbálva meg fedezni visszavonulását, de amint leért a mólóra, komótosan megfordult, és elkezdte bámulni rezzentlen komolysággal a hajót. Úgy maradt ott, földbe gyökerezett lábbal, akár egy kikötői cölöp, tágra meredt ostoba szeme pedig nem pislogott többet, mint két ökor szemablak a kajüt falán.

Mit tehetett Bunter? Az a helyzet, hogy nagyon kínos volt ez neki. Nem dughatta be a fejét a kenyérraktárba. Azt tette, hogy megfordult a farvitorla felé, és azt bámulta, éppoly rezzentlenül, mint a másik. Így maradtak, s én nem tudom, melyikük szédült el ettől előbb, de a mólón álldigáló ember, nem látva semmi olyat, amiért érdemes lenne kitartani, hamarosan belefáradt. Fölemelte kezét, mint aki föladja a küzdelmet, és végül távozott.

Bunter elmondta nekem, mennyire örül, hogy a *Zefír*, „a hajóknak ez a gyöngyszeme”, ahogy szarkasztikusan utalt rá, másnap útnak indul. Elege volt már a dokkból, s én megértettem türelmetlenségét. Seregnyi bosszúság ellen fölvertezte magát, amit ez az út hozhatott számára, de eddigre az is kiderült, hogy arra a rendkívüli élményre nem készült fel, ami újabban látszott várni rá, mégpedig nem máshol, mint az Indiai-óceánon, a világnak azon a részén, ahol ez a szegény fickó elvesztette a hajóját, és ahol egyszerűen szerencséje is zátonyra futott, a jelek szerint örökre.

Ami életének egy titkos cselekedete miatti lelkiismeret-furdalását illeti, számomra érthető volt, hogy attól egy olyan jellem, amilyen Bunter, nem kis mértékben szenved. Köztünk szólva, s anélkül, hogy cinikus kívánnék lenni, tagadhatatlan, hogy a leleplezéstől való félelem még a legkülönbeknél is jelentős részét képezi a büntudatnak. Nem fejtetem ezt ki ilyen részletesen Bunternek, de amikor szegény fickó rágyújtott erre a nótára, azt válaszoltam neki, hogy sok-sok tisztességes szekrényben található csontváz, és ami a maga sajátos bűnösségét illeti, az nincs olyan jól láthatóan az arcára írva, hogy mindenki lássa – fölösleges hát aggódnia miatta. És különben is, huszonnégy órán belül tengerre száll.

Erre azt felelte, hogy ez némileg vigasztaló gondolat, és elment, hogy sok hónapnyi távolléte előtti utolsó estéjét feleségével töltse el. Bunter sok szertelenséget elkövetett, de a házasságában nem hibázott. Úri hölgyet vett el. Tökéletes úri hölgyet. Amellett aranyos kis asszonyka volt. Én, aki tudtam, hogy mi mindenben mentek keresztül, nem győztem csodálni a bátorságát. Valóban, arra a szünet nélkül kitartó bátorságra csak igazi asszony volt képes – egy rettenthetetlen asszony, annyit mondhatok.

A fekete első tiszt most nagyobb megpróbáltatásnak érezte a feleségétől való elválást, mint bármelyik korábbi esztendőben. Annak a rettenthetetlen asszonynak jóval kisebb szomorúság látszott nemes arcán, mint fekete hajú, kalózkülsőjű férjéén, akit a *Zefír* első tisztjének posztjára érdekeltettek. Lehet, hogy az ő lelkiismerete nyugodtabb volt, mint a férjéé. Számára, természetesen, nem voltak titkok annak életében, de egy asszony

lelkiismerete valahogy leleményesebb abban, hogyan találjon jó és meggyőző mentségeket. Ez nagyban függ attól a személytől is, akinek szüksége van rájuk.

Abban egyeztek meg, hogy a feleség nem jön le a dokkba, hogy elbúcsúztassa. „Csoválkozom, hogy egyáltalán hajlandó vagy egy pillantást vetni rám” – mondta az érzékeny férfi. És az asszony nem nevetett.

Bunter igen sértődékeny volt. Végül meglehetősen ridegen köszönt el feleségétől. Jókor visszatért a fedélzetre, és kellő tiszteletet váltott ki az elnyűtt szalmakalapot hordó „iszapkalauzból”, aki kivezette a *Zefírt* a dokkból. A folyami ember igen udvarias volt a meglepő külsejű első tiszthez.

– Az öthüvelykes manillát a terelőkötél helyett, Bunter úr. – Köszönöm, Bunter úr, kérem.

A révkalauz, aki kényelmesen ráállította a „hajók gyöngyét” a folyón lefelé Dover irányára, azt mondta barátainak, hogy erre az útra a *Zefír*nek olyan első tisztje van, aki mókás külseje mellett is túlságosan jó az öreg Johnsnak.

– Bunter a neve. Vajon honnan származik? Soha nem láttam őt egyetlen hajón sem, amelyeket ki-be kormányoztam eddig hosszú évek óta. Olyan férfi, akit nem felejt el az ember. Nem tudja. Amellett tökéletesen jó hajós. Ennek nem fogja elkábítani a fejét az öreg Johns. Ha csak meg nem félemlíti a vén bolond – mert nem olyan embernek látszik, aki hagyná, hogy fejére nőjenek, s ne mondaná meg, mit tart az illetőről. És pontosan ez az, amitől az öreg Johns mindennél jobban fél.

Mivel voltaképpen az út lelki természetű élményeiről kívánok beszámolni, ha nem is éppen Johns kapitányról magáról, de a hajójáról mindenképpen, fölösleges lenne az út egyéb eseményeiről beszélnem. A szokásos átkelés folyt a szokásos legénységgel, az időjárás is a megszokottak szerint alakult. A fekete tiszt nyugodt, megfontolt munkamódja józan hangulatot kölcsönzött a hajó életének. Valahogy a szélviharok idején is nyugodtan ment minden.

Csak egy komolyabb szélvihar adódott, amely teljes huszonnégy órán keresztül eléggé megtáncoltatott minden embert. Elhagyták már Afrika partjait, s éppen megkerülték a Jóreménység fokát. Ebben a magasságban több nehéz szakaszt jártak be komolyabb károk nélkül, csak a törékeny tárgyak között történt figyelemre méltóbb veszteség a kamrában és a kabinokban. Mr. Buntert viszont, akit igen nagyra tartottak a fedélzeten, cudarul megrézfálta a Déli-óceán, amely mint egy gaz betörő feltépte szobájának ajtaját, egy sereg hasznos dolgot elragadott, és az összes többit teljesen átáztatta.

Később, még ugyanazon a napon, olyan féktelenül félrebillentette a *Zefírt*, hogy a Mr. Bunter ágya alá rögzített két fiók kirepült, és minden kihullott belőlük. Be kellett volna persze zárnia őket, és Mr. Bunter csakis magának köszönhette a történeteket. Mindegyikben meg kellett volna fordítania a kulcsot, mielőtt kiment a fedélzetre.

Igen nagy volt a megdöbbenése. A hajósinas, aki egész idő alatt ott sürgölődött a felmosóranggal, hogy kiszárogassa a zugolyt, hallotta is, amint riadt, csüggedt hangon felkiált: „Ajaj!” A hajósinas munkája közepette is részvétet érzett az első tiszt iránt, akit ilyen bánat ért.

Johns kapitány titokban boldog volt, amikor a kárról értesült. Csakugyan félt az első tiszttól, ahogy azt a révkalauz bátorkodott megjövendőlni, mégpedig abból az okból, amit a révkalauz ugyancsak szóba hozott.

Johns kapitány tehát szerette volna így vagy úgy a maga kénye-kedve alá hajtani emberét, de az kikezdehetetlen volt, közel az abszolút tökéleteshez. És Johns kapitány nagyon bosszankodott, de ugyanakkor gratulált is magának, hogy ilyen rátermett első tisztje van.

Nagy hűhóval mutatta ki, milyen nyájas hozzá, abból az elvből kiindulva, hogy minél nagyobb nyájasságot tanúsítunk valaki iránt, annál könnyebben tudjuk elgáncsolni az illetőt; meg azért is, hogy legyen, aki meghallgatja az ő jelenéses, látomásos törtékeit és egész agyálágyult kísértettanát. Ezek már mind a kisujjában voltak, és makacs, színtelen hangon szövögette őket, megtoldva egy-egy jelentéktelen, főleg tőle származó fordulattal.

– Szeretek társalogni a tisztjeimmel – mondogatta. – Vannak olyan urak, akik az út elejétől a végéig alig merik kinyitni a szájukat, nehogy méltóságuk kárát vallja. Pedig végül is mit számít az a maguk jelentéktelen pozíciójában!

Nyájassága a második őrségváltás idején volt a legfélelmetesebb, mivel azok közé az emberek közé tartozott, akik estefelé elevenednek meg, és mert a szolgálatos tiszt akkor már kevés ürügyet talál a hajófartól való távozásra. Johns kapitány váratlanul bukkan-gatott föl a lejárónyílásból, sompolyogva közelítette meg a föl-alá járkáló szegény Buntert, s valami efféle spiritiszta mondanivalóval állt elő:

– A szellemek, a férfi és női szellemek egyaránt, általában igen finom modorúak, nem gondolja?

Amire Bunter, magasra emelve fekete szakállas fejét, ezt mormogta:

– Nem tudom.

– Ah! Mert nem is akarja tudni! Maga a legmakacsabb, előítéleteihez a legkonokab-bul ragaszkodó ember, akivel valaha is találkoztam, Bunter úr. Megmondtam magának, hogy minden könyvet megkaphat a könyvespolcomról. Csak bemegy a kabinomba, és azt a könyvet viszi el, amelyiket kedve tartja.

És ha Bunter azzal védekezett, hogy fáradt ahhoz, hogy szabadidejében időt szakítson az olvasásra, Johns kapitány gúnyos mosolyra fakadt a háta mögött, és megjegyezte, hogy egyes embereknek persze több időt kell aludniuk ahhoz, hogy munkaképességük megőrizték. Ha Bunter úr attól fél, hogy nem tud megfelelően ébren maradni, amikor szolgálatban van, az más dolog.

– De úgy tudom, hogy kölcsönvett a minap egy regényt a másodtiszttól, egy rakás szemenszedett hazugságot – sóhajtott fel Johns kapitány. – Attól tartok, hogy maga nem spirituális gondolkodású ember, Bunter úr. Erről van szó.

Néha az éj kellős közepén jelent meg a fedélzeten, igen groteszkül hatva görbe lábával hálóruhájában. Erre a látványra az üldözött Bunter titokban összeszorította öklét, miközben egész homlokát verejték lepte el. Mivel Johns kapitány, kellemetlenül vakaródzva, álmosan ácsorgott az iránytű mellett, biztosra lehetett venni, hogy a maga egyetlen témájának valamelyik változatával fog előállni.

Társalgást kezdett, például az erkölcsök megjavításáról, amit olyan intézkedéssel lehet elérni, hogy mindenre kiterjedő, szoros tárgyalásba kezdenek az elhunytak szellemeivel. A szellemek, vélte Johns kapitány, szívesen létesítenének baráti kapcsolatokat az élőkkel, ha az emberiség nagy többsége nem volna hitetlen. Ő maga sem állna szóba egy olyan tömeggel, amelyik nem hisz az ő, Johns kapitány létezésében. Akkor hogy várhatnánk el ezt egy szellemtől? Ez mégiscsak túl nagy kívánság.

Nagyokat lélegezve járkált az iránytű mellett, és megpróbálta elérni kezével a lapoc-káját. Aztán kásás, álomittas komolysággal kijelentette:

– A hitetlenség, uram, a kor rákfenéje.

Az vonja kétségbe Cranks professzor és az újságíró bizonyítékait. Az nem akar hinni a fényképeknek.

Mert Johns kapitány szilárdan hitt abban, hogy bizonyos szellemeket le is fotogra-fáltak már. Olvasott erről valamit az újságokban. És az a gondolat, hogy ez megtörtént,

félelmetes hatást gyakorolt rá, mivel hiányzott belőle a kritikai szellem. Bunter utólag elmondta, hogy semmi sem lehet hátborzongatóbb, mint ez a kis ember, a testméreténél háromszorta nagyobb hálóruhájában, izgatottan csoszogva a kormánykerék mellett a holdfényben és öklét rázza a tenger felé.

– Fényképek! Fényképek! – ismételtette, és a hangja úgy csikorgott, mint egy rozsdás sarokvas.

Még a közvetlenül mögötte álló kormányos is megütközve bámulta ezt a jelenetet, nem lévén képes megérteni, „mi az ördögöt lármázik ez az öregember itt az első tiszttel”.

Aztán, egy kissé lecsillapulva, Johns újra elkezdte:

– A fényérzékeny lemezek nem hazudhatnak, uram!

Semmi sem lehetett mókásabb, mint ennek a nevetséges kis embernek a bizonykodása, dogmatikus hangneme. Bunter le-föl járkált az iránytűtartó mellett, mint egy megfontolt, hitelesített inga. Nem szólt egy szót sem. De szegény fickónak volt egy kis folt a lelkiismeretén, mint tudják; és hogy a maga baja mellett ilyen hülye kísértetek nyomuljanak lefelé a torkán, az csaknem megőrtjítette. Tudta, hogy számtalan oknál fogva a téboly környékezi, mert nem tudja elhárítani magától azt a félőrült víziót, hogy megragadja Johns kapitányt a grabancánál fogva, és áthajítja a hajókorláton a hajó nyomdokvizébe; hogy olyan dolgot művel, amelynek elkövetésére épelméjű hajós gondolatban sem vállalkozik, még egy macskával vagy egyéb állattal szemben sem. Elképzelte, amint felbukkan, mint pici fekete folt, messze mögöttük, a holdsütötte óceánon.

Nem gondolnám, hogy Bunter, akár a legrosszabb pillanatában is, valóban vízbe akarta fojtani Johns kapitányt. Úgy gondolom, hogy feldúlt képzelgésében csupán arra vágyott, hogy véget vessen a hajón folyó beszélgetések kísérteties esztelenségének.

Azért mégis veszedelmes módja volt ez a vágykielégítésnek. Képzeldék csak el maguknak azt a hajót, ott, az Indiai-óceánon, felvont, csendes vitorláival, amikor a fedélzeti őr már elment, nem is látni, és a holdfényvel előntött fedélzeten a tekintélyes fekete első tiszt kimért, méltóságteljes léptekkel sétál fel-alá, őrizvén az áhítatos csendet; és azt a groteszk, hitvány kis figurát csíkos flanelben, amint váltakozó hangon nyikorog és zümmög „a személyes érintkezés”-ről „a síron túliakkal”!

Beleborsószik a hátam, valahányszor eszembe jut. És Johns kapitány bolondsága olykor egyfajta bizarr haszonelvűség képében mutatkozott. Milyen előnyös lenne, ha az elköltözöttek szellemeit rá tudnák venni, hogy avatkozzanak bele az élők ügyeibe! Milyen segítséget jelentene az, mondjuk, a rendőrség számára a bűnök felderítésénél! A gyilkosok száma mindenesetre jelentékenyen csökkenne, vélte, és láthatólag roppant éles elméjűnek képzelte magát. Aztán erőt vett rajta a hóbortos csüggedés.

Mi értelme lenne megpróbálni szót érteni olyan emberekkel, akiknek nincs hite, és minden bizonnyal gúnyolódának a felajánlott tájékoztatáson? A szellemeknek is vannak érzelmei. Sőt, ők maguk mindenestül érzelmek bizonyos tekintetben. De csodálkozott azon a türelmen, amit az áldozatok gyilkosaik iránt tanúsítanak. Ez olyan jelenség, amelyet egyetlen bűnös ember sem mer lefitymálni. És talán a föl nem fedezett gyilkosokat is megkísértik a szellemek – akár hisznek bennük, akár nem. Azok aligha dicsekednének el vele, nem gondolja?

– Ami engem illet – folytatta rosszindulatú, bosszúszomjas nyöszörgéssel –, ha engem meggyilkolna valaki, én nem engedném meg, hogy elfelejtse. Én elsenyveszteném, halálra rémíteném!

A kapitánynak az az ötlete, hogy hajója bosszúálló kísértetété váljék, és rémületbe ejtsen valakit, olyan nevetséges volt, hogy a fekete első tiszt, bármily kevésbé volt is hajlamos a mulatságra, nem állhatta meg, hogy ki ne törjön belőle egy bágyadt nevetés.

És ez a nevetés, ami az egyetlen nyugtázása volt egy hosszú és buzgó szónoklatnak, felbosszantotta Johns kapitányt.

– Mi készíteti ilyen öntelt nevetésre, Bunter úr? – acsargott. – A természetfölötti jelenségek különb embert is megrémítettek már magánál. Nem feltételez bennem elegendő lelket ahhoz, hogy kísértetté váljak?

Úgy gondolom, ez az undorító hang készítette Buntert arra, hogy megálljon és megforduljon.

– Nem csodálkoznék – folytatta a spiritizmus ingerült fanatikusa –, ha maga is azok közé az emberek közé tartozna, akik számára egy ember nem jelent többet egy vadállatnál. Nem kétlem, hogy képes volna tulajdon apjától is megtagadni a halhatatlan lelket.

És akkor Bunter, akit tűróképessége határáig felbosszantottak, amihez hozzájárult a maga privát baja is, elvesztette önuralmát.

Hirtelen Johns kapitányhoz lépett, és kissé túlságosan is közel hajolva arcához, ezt mondta halk, egyenletes hangon:

– Önnek fogalma sincs, hogy egy magamfajta ember mire képes.

Johns kapitány hátraszegte a fejét, de túlságosan meg volt lepve ahhoz, hogy megmozduljon. Bunter folytatta sétáját, és hosszú időn keresztül csak az ő kimért lépétei hallatszottak, s rajtuk kívül csupán a hajófalhoz érő víz halk surrogása törte meg a nagy vizek fölött merengő csöndet. Akkor Johns kapitány kínosan köszörült egyet a torkán, majd a nagyobb biztonság kedvéért a lejáróhoz sompolygott, s ott végre összeszedett annyi bátorságot, hogy egy tekintélyt adó aktussal fedezze visszavonulását:

– Emelje meg a farvitorla hátsó alsó csücskét, és helyezze a keresztrudakat pontos négyzetbe, Bunter úr! Nem látja, hogy a szél csaknem pontosan hátulról fúj már?

Bunter azonnal válaszolt: – Igenis, uram! – noha a legkisebb szükség sem volt arra, hogy a keresztrudakhoz érjenek: a szél jócskán kívül fújta rajtuk. Mialatt Bunter végrehajtotta parancsát, Johns kapitány megállt a lejárati lépcsőkön, és ezt mormogta maga elé: „Úgy sétál ez a tökfilkó, mint valami admirális, és azt sem veszi észre, hogy a vitorlarudakat szélirányba kell állítani.” Ezt elég hangosan mondta ahhoz, hogy a kormányos meghallhassa. Aztán lassan lejjebb ereszkedett, ahol az ember már nem láthatta; mikor pedig elérte a feneket, megállt és gondolkodott.

„Félelmetes gazfickó ez a maga úriemberi allűrjeivel. Még egy úri első tiszt ide be nem teszi a lábát.”

Két éjszakával később békésen szunyókált ágyában, amikor közvetlen a feje fölül hallatszó erős dörömbölés (jól érthető jele annak, hogy a fedélzetre hívják) arra készítette, hogy kiugorjon az ágyából, teljesen éberrel abban a pillanatban.

– Mi van? – morogta meztelbél előrohanna. Miközben kabinján áthaladt, egy pillantást vetett az órára. Az órszolgálat közepénél tartottak. „Mi az ördögöt akarhat az első tiszt tőlem?” – gondolta.

Feljutva a lejáróból, világos, harmatos, holdas éjszakát talált, és egyenletes szellőt. Nem volt senki a hátsó fedélzeten, csak a kormányos, aki azonnal megszólította.

– Én voltam az, uram. Magára hagytam egy pillanatra a kereket, hogy dörömbölni tudjak önnek. Attól félek, hogy valami baj történt az első tiszttel.

– Hol van? – kérdezte éles hangon a kapitány.

A láthatóan ideges ember ezt válaszolta:

– Az utolsó, amit láttam, az, hogy lezuhant a bal oldali hátsó emeletfedélzet lépcsőjén.

– Lezuhant a fedélzeti lépcsőn! Mit tett, hogy lezuhanjon? Hogy zuhant le?

– Nem tudom, uram. Sétálgatott a bal oldalon. Aztán, épp, amikor felém fordult, hogy hátrainduljon...

– Te láttad őt? – szakította félbe a kapitány.

– Láttam. Éppen ránéztem. És hallottam a robajt – borzasztó volt. Mintha a főárboc zuhant volna a tengerbe. Olyan volt, mintha valami leütötte volna.

Johns kapitányt szorongás és riadtság fogta el.

– Ugyan! – mondta élesen. – Leütötte valaki? Mit láttál?

– Semmit, uram, úgy éljek! Semmit sem lehetett látni. Csak valami „ajaj!”-félét mondott, aztán maga elé lendítette a karját, és lezuhant – reccs! Semmi többet nem hallottam, csak elengedtem a kormányt egy pillanatra, hogy hívjam önt.

– Meg vagy ijedve! – mondta Johns kapitány.

– Meg, uram, nagyon!

Johns kapitány csak bámult rá. Továbbhaladó hajójának csendje mintha valami veszedelmet, rejtélyt takargatott volna. Vonakodott attól, hogy maga menjen oda és tekintse meg első tisztjét, aki oly nyugodtan és csendesen fekszik a főfedélzet árnyékában.

Mindössze annyit tett meg, hogy előrement a hátsó fedélzet nyílásáig, és riasztotta az őrséget.

Amint az álmos emberek csapatostul előjöttek, vadul rájuk kiáltott:

– Nézzetek le a hajófar bal oldali lépcsője mellett! Látja valaki az első tisztet lent fekdüdni?

Riadt kiáltásokkal jelezték neki azonnal, hogy látják. Valaki fel is rikoltott szánakozva:

– Halott!

Bunter ráfektették az ágyára, és amikor a szobájában felgyulladt a lámpa, valóban olyannak látszott, mintha halott volna, de azt is látni lehetett, hogy még lélegzik. Felköltötték a hajósinast, hívták a másodtiszte, hogy vigyázzon a hajóra, és Johns kapitány vagy egy órát arra fordított, hogy csöndben magához térítse az eszméletlent. Bunter végre felnyitotta a szemét, de beszélni nem tudott. Kábult volt, és tehetetlen. A hajósinas bekötözte egy csúnya sebet a fejbőrön, miközben Johns kapitány egy pótlámpással világított. Jókora darabot ki kellett nyírni Mr. Bunter koromfekete hajából, hogy tisztességesen be tudják kötni. Miután ezzel végeztek, és egy darabig még bámulták páciensüket, mindketten távoztak a kabinból.

– Egy rum jót tesz neki, fiú – mondta Johns kapitány menet közben.

– Igenis, uram!

– Egy józan ember, akinek tiszta a feje, nem zuhan le, mint egy zsák krumpli a fedélzeti lépcsőn. A hajó olyan biztos, amilyen csak lehet.

– Úgy van, uram. Valami roham. Én nem csodálnám.

– Nos, én csodálnám. Nem úgy fest, mint akire rájön a roham vagy a szédülés. Ez az ember élete teljében van. Másféle első tisztre nem cseréltem volna el akkor se, ha tudom, hogy ez bekövetkezik. Nem gondolod, hogy van valami privát italraktára, mi? Az utóbbi időben többször is furcsa viselkedést tapasztaltam nála. Egy kicsit étvágytalan is, megfigyeltem.

– Hát, uram, ha volt is valaha egy vagy két üveg grogja a kabinjában, az biztosan régen elfogyott. A legutóbbi vihar után láttam, hogy ledob néhány törött üveget a fedélzetről, de az semmi volt. Én nem gondolnám, hogy Mr. Bunter iszákos.

– Nem – ismerte el a kapitány megfontoltan. És a hajósinas, bezárva az éléskamra ajtaját, megpróbált kiszökni a folyosóról, azt remélve, hogy sikerül még egy órát aludnia, mielőtt felkeltik, hogy kezdje el a munkanapját.

Johns kapitány a fejét rázta.

– Itt valami titok van.

– Különös rendelése a gondviselésnek, uram, hogy nem zúzta darabokra a koponyáját, mint valami tojáshéjat a kikötőkötél-szorító bakokon. Az emberek azt mondják, hogy nem lehetett tőlük messzebb egy hüvelyknél.

És a hajósinas ügyesen eltűnt.

Johns kapitány az éj hátralevő részét és az egész rá következő napot a maga és az első tiszt szobája között töltötte el.

A maga szobájában nyitott tenyérrel térdére támaszkodva ült, lebiggyedt szájjal és homlokán hevesen rángatózó barázdákkal. Karját hébe-hóba óvatosan felemelve, megvakarta a feje tetejét. Az első tiszt szobájában hosszan álldigált, ajkára tett kézzel figyelve a félig eszméletlen embert.

Bunter három napon át egy szót sem szólt. Elég értelmesen nézett az emberekre, de úgy látszott, egyik hozzá intézett kérdést sem érti meg. Még többet vágtak le a hajából, és nedves borogatást kapott a fejére. Némi táplálékot is vett magához, és a lehető legnagyobb kényelembe helyezték. Harmadnap vacsora közben a másodtiszt ezt mondta a balesettel kapcsolatban a kapitánynak:

– Ezek a félkör alakú rézlemezek a fedélzeti lépcsőkön rohadtul veszedelmes dolgok.

– Csakugyan? – kérdezte a kapitány savanyúan. – Egy ilyen rézlemeznél jóval többre van szükség egy ép testű ember számára ahhoz, hogy olyan robajjal zuhanjon le, mint egy letaglózott ökör.

A másodtisztre hatott ez a nézet. Van benne valami, gondolta magában.

– És az idő jó, minden száraz, és a hajó olyan biztosan halad előre, ahogy a nagy könyvben meg van írva – folytatta Johns kapitány mogorván.

Mivel Johns kapitány egyre savanyúbbá vált, a másodtiszt ki sem nyitotta többé a száját a vacsora folyamán. Johns kapitányt azért bántotta és bosszantotta ez az ártatlan megjegyzés, mivel az említett rézlemezeket az ő javaslatára illesztették föl, közvetlenül az indulás előtt, hogy a fedélzeti lépcsők díszül szolgáljanak.

A negyedik napon Bunter határozottan jobban nézett ki; nagyon gyengén, persze, de már hallotta és értette, amit mondtak neki, sőt már néhány szót is mondott gyenge hangon.

A bejövő Johns kapitány figyelmesen szemlélgette őt a szimpátia minden láthatóbb jele nélkül.

– Nos, be tudna számolni a balesetéről, Bunter úr?

Bunter enyhén megemelte bepólyált fejét, és hideg, kék tekintettel bámult Johns kapitány arcába, mintha leltárba akarná venni és ki akarná értékelni minden arcvonását; a zavart homlokot, a hiszékeny szempárt, a száj bárgyú petyhüdségét. És olyan sokáig nézte, hogy Johns kapitányt idegesség fogta el, és vállán keresztül az ajtó irányába nézett.

– Nem baleset – lihegte Bunter különös hangon.

– Csak nem azt akarja mondani, hogy epilepsziás? – mondta Johns. – Mivel tudja magyarázni azt, hogy első tisztnek jelentkezett egy klipperre ilyen betegséggel?

Bunter csak sötét tekintettel válaszolt neki. A kapitány cosszantott egyet a lábával.

– Nos, mi készítette erre a bukfencre akkor?

Bunter egy kicsit fölemelkedett, és mereven Johns kapitány szeme közé nézve, halk suttogással válaszolt:

– Önnek... igaza... volt!

Visszahanyatlott, és lecsukta a szemét. Johns kapitány egyetlen szóval sem tudott többet kiszedni belőle, és miután a hajósinas bejött a kabinba, a kapitány távozott.

De azon az éjszakán Johns kapitány titokban, halkan nyitva ki az ajtót, óvatosan belépett az első tiszt kabinjába. Nem tudott tovább várni. Az elfojtott mohóság, az izgalom kiült egész hitvány, sompolygó kis személyére, és nem engedte szabadulni az első tisztet, aki félelmetes látványt nyújtva, leverten és érzéketlenül hevert az ágyán, éberem.

– Gondolom, azért jött, hogy gyönyörködjön a nyomoromban – mondta Bunter mozdulatlanul, anélkül, hogy bármiféle kézzelfogható jelét adta volna a gúnynak.

– Isten őrizzen! – kiáltott fel Johns kapitány ijedten és józan viselkedést öltve magára. – Van itt valami, amit meg kell beszélünk.

– Nos, élvezkedjen hát! Ön és az ön szellemei megfenyegettek egy eleven embert.

Ezt minden izgalom nélkül közölte Bunter, halkán és csekély nyomatékkal.

– Csak nem azt akarja mondani – faggatózott Johns kapitány elragadtatott suttogással –, hogy természetfölötti látomásai voltak azon az éjszakán? Hogy valami jelenést látott az én hajóm fedélzetén?

Viszolygás, undor, szégyenkezés látszott volna szegény Bunter arcán, ha nagy része nem lett volna bepólyálva nedves vattába. Ében szemöldökét sokkal sötétebben vonta össze a sok fehér vászonban, amint nagy erőlködéssel megszólalt:

– Igen, láttam.

A tekintetében tükröződő szerencsétlenség együttérzésre készítetett volna Johns kapitányon kívül minden embert. De Johns kapitányt diadalmas izgatottság járta át. Egy parányi félelem is bujkált benne. Nézte ezt a padlóra küldött, csúfolódó, hitetlen alakot, és még csak homályosan sem érezte át annak mélységes, megalázó gyötrődését. Általában sem volt képes komolyan osztozni embertársai kínjában. Ezúttal ráadásul végtelenül szerette volna megtudni, mi történt. Hiszékeny tekintetét a bepólyált fejre függesztve kérdezte enyhe remegéssel:

– És az a... valami... az leütötte magát?

– Ugyan! Olyan ember vagyok én, akit egy kísértet leüt? – ellenkezett Bunter kissé erősebb hangon. – Nem emlékszik, mit mondott ön nekem valamelyik éjszaka? Különb embereket is, mint engem... Haha! Jó ideig nézelődhet majd, hogy nálam különb embert találjon első tisztnek a hajójára.

Johns kapitány ünnepélyesen Bunter fekhelyére mutatott.

– Magára ráijesztettek! – mondta. – Ez a lényeg: magát rettenetesen megijesztették! Mert még a kormányos is halálra rémült, noha ő nem látott semmit. *Érezte* a természetfölöttit. Hitetlenségéért büntették meg, Bunter úr. Ráijesztettek magára.

– És, tegyük fel, hogy úgy volt – mondta Bunter. – Tudja ön, hogy én mit láttam? El tudja képzelni, milyen az a szellem, amelyik megijeszít egy olyan embert, mint én? Azt hiszi, ez is olyan teadélutáni szellemhölgyemény, egy „parancsol még egy csészével, kérem?”-szerű jelenés, amilyen a maga Cranks professzorát szokta látogatni, meg azt az újságíró alakot, akit folyton emleget? Nem, azt én meg nem mondom magának, hogy ez milyen volt. Mindenkinek megvan a maga kísértete. El sem tudja képzelni...

Bunter megállt, mert kifogyott a lélegzete, Johns kapitány pedig megjegyezte, miközben mély, izzó elégedettséget árult el a hangja:

– Meg voltam róla győződve, hogy maga mindenre elszánt fickó, ahogy mondani szokás, az ördögtől sem fél. Igen, igen! Magára nagyon ráijesztettek!

– Hátraléptem – mondta Bunter kurtán. – Másra nem emlékszem.

– Az az ember a kormánykeréknél azt mondta nekem, maga úgy lépett hátra, mint-ha leütötte volna valami!

– Az valami belső csapás volt – magyarázta Bunter. – Valami, ami túl magas önnek, Johns kapitány. Az ön élete meg az enyém nem ugyanaz. Nem elegendő elégtétel önnek, hogy a megtértek között láthat?

– És maga nem tud mondani nekem semmi többet? – kérdezte aggódva Johns kapitány.

– Nem, nem tudok. Nem is akarok. Semmi haszna nem lenne. Ezt a tapasztalatot mindenkinek magának kell megszereznie. Ön azt mondja, hogy megbűnhődtem. Nos, elfogadom a büntetésemet, de beszélni nem fogok róla.

– Nagyon helyes – mondta Johns kapitány –, nem fog. De gondolhatja, hogy én azért le tudom vonni belőle a következtetéseimet.

– Vonjon le, amit jólesik; de csak csínján, uram. Ön nem rémiszt meg. *Őn* nem szellem.

– Még egy szót. Van ennek valami köze ahhoz, amit azon az éjszakán mondott nekem, amikor a spiritizmusról beszélgettünk?

Bunter kimerültnek és tanácstalannak látszott.

– Mit mondtam?

– Azt mondta, hogy énnekem fogalmam sincs, mire képes egy olyasféle ember, mint maga.

– Igen, igen. Meglehetősen köze van!

– Nagyon jó. Most már biztos vagyok a dolgomban – mondta Johns kapitány. – Csak annyit mondhatok, boldog vagyok, hogy nem vagyok a maga helyében, noha csaknem mindent megtettem, hogy a szellemekkel való személyes érintkezés kiváltságában részesüljek. Igen, uram, de nem ezen a módon.

Szegény Bunter gyászosan sóhajtott:

– Azóta húsz évvel idősebbnek érzem magamat.

Johns kapitány megnyugodva távozott. Gyönyörűséggel látta, hogy ezt a fennhéjázó haramiát most porig alázta a szellemek erkölcsi ereje. Az egész esemény büszkeséggel és elégtétellel töltötte el, és kezdett valami elismerésfélét érezni első tisztje iránt. Igaz, hogy a további látogatások során Bunter igen mérsékeltnek és engedékenynek mutatkozott. Úgy tűnt, hogy szellemi oltalom reményében ragaszkodik kapitányához. Elküldözgetett érte, mondván: „Olyan ideges vagyok!” És Johns kapitány órákig maradt mellette türelmesen kicsi meleg kabinjában, büszkén rá, hogy hívták.

Mert Bunter beteg volt, és jó néhány napig nem tudta még elhagyni betegágyát. Meggyőződéses spiritizsista lett, de nem szenvedélyes – ezt aligha lehetett elvárni tőle –, csak valami elkeseredett, rendíthetetlen módon. Nem mondhatni, hogy olyan tökéletesen baráti érzelmeket táplált a földgolyó test nélküli lakói iránt, mint Johns kapitány, de most már szilárd, bár komor újonca volt a spiritizmusnak.

Egy délután, amikor a hajó már jócskán elérte a Bengáli-öböl északi részét, a hajós-inas bekopogtatott a kapitány kabinjának ajtaján:

– Az első tiszt kérdezi, uram, rá tudna-e szólni néhány perccel.

Johns kapitány azonnal kiugrott az ágyából.

– Igen. Mondd meg neki, hogy megyek!

Ezt gondolta: lehetséges, hogy újabb szellemjelenés történt napközben is! Pezsgő örömmel töltötte el ez a remény, de nem pontosan erről volt szó. Bunter ugyanis, akit magába roskadtan látott ülni egy karosszékből – több napja fenn volt már, de még nem

a fedélzeten –, szegény Bunter valami meglehetősen riasztó dolgot akart közölni vele. Kezével eltakarta arcát, lábát egyenesen előrenyújtotta, gyászosan.

– Nos, mi újság van? – kérdezte Johns kapitány nem kedvetlenül, mivel igazából tetszett neki, hogy így láthatja Buntert – ahogy ő kifejezte magát – megzabolázva.

– Újság! – kiáltotta az összetört szkeptikus a keze mögül. – Igen, ez csakugyan újság, Johns kapitány! Ki lesz képes tagadni a dolgok félelmetességét, hitelét? Más ember halálra zúzta volna magát. Azt kívánta tudni, hogy mit láttam. Annyit tudok mondani önnek, hogy amióta *azt* láttam, a hajam egyre fehérebb.

Bunter levette két kezét az arcáról, és azok úgy csüngtek a karosszék két karfáján, mint egy halottéi. Letört látványt nyújtott a homályos kabinban.

– Ne mondja! – hebegett Johns kapitány! – Hogy fehér lett? Várjon egy kicsit! Lámpát gyújtok!

Mikor a lámpa kigyulladt, a riasztó jelenséget teljes egészében látni lehetett. Mintha a félelem, a rémület, a természetfölöttitől való szorongás kipárolgott volna bőrének pórusain, valami ezüstös pára látszott rátapadni az első tiszt arcára és fejére. Rövid szakálla, lenyírt haja nem feketén növekedett, hanem szürkén – csaknem fehérén.

Amikor Bunter, lesoványodott arccal és ingatagon, szolgálatra ment a fedélzetre, simára volt borotválva, és a feje fehér volt. Keze remegett. „Egy másik ember!” – sugdosták a háta mögött. Abban titkon általában egyetértettek, hogy az első tiszt „látott valamit”, annak az embernek a kivételével, aki a kormánynál állt akkor, és aki ragaszkodott ahhoz, hogy az első tisztet „leütötte valami”.

A különbség alig számított. Abban viszont mindannyian egyetértettek, hogy mióta egy kicsit megerősödött, még fűgében mozog, mint azelőtt.

Egy nap, Kalkuttában, Johns kapitány, miközben egy látogatóval beszélgetett, rámutatott első tisztjére – aki a fő fedélzeti lejáró mellett állt –, és órakulumszerűen jelentette ki:

– Ez az ember most van élete teljében.

Mialatt Bunter távol volt, én természetesen rendszeresen felhívtam Mrs. Buntert minden szombaton, csak hogy megtudjam, nincs-e szüksége valami segísre. Megértette, hogy akkor én segítenék. Csak a fele fizetésből élt, ami egy fontot tett ki egy hétre. Egy szobát vett ki Kelet-London egy nyugodt kis terén.

És ez, mint hallottam, jómódnak számított ahhoz képest, amire a házaspár korábban kényszerült, amikor Bunternek le kellett mondania a nyugati-óceáni kereskedelmi hajózásról – amelyben első tisztként dolgozott mindenféle nehéz rakományú hajón, azt követően, hogy elvesztette hajóját és szerencsáját –, jómódnak, ahhoz az időhöz képest, amikor Bunter minden reggel hét órakor mindössze egy üveg meleg vízzel és egy száraz kenyérrhéjjal indult el otthonról. Óhatatlanul eszembe jutnak Bunterné asszony ismerősei. Láttam némelyiküket akkoriban, és végigfut rajtam a borzongás, ha csak arra gondolok, hogy ennek a született úri hölgynek mit kellett kiállnia. Eleget!

Mennyit aggódott a kedves Bunterné attól kezdve, hogy a *Zefír* elindult Kalkuttába! Egyre csak azt mondogatta nekem: „Olyan szörnyű lehet ez szegény Winstonnak!” – Winston Bunter keresztnéve –, és én megpróbáltam tőlem telhetően vigasztalni. Később felkérték, hogy tanítson néhány kisebb gyereket egy családnál. Ezzel eltelt fél napja, és ez az elfoglaltság jót tett neki.

Az első levélben, amelyet Kalkuttából kapott, Bunter elmondta neki, hogy leesett a fedélzeti lépcsőn, és beütötte a fejét, de hála istennek, csontja nem törött. Ez volt minden. Természetesen egyéb leveleket is kapott tőle, de nekem az a semmirekellő Bunter

egyetlen tollvonást sem írt arról a jó tizenegy hónapról. Feltételeztem, természetesen, hogy rendben folyik minden. Ki képzelte volna, mi történik?

Aztán egy nap a kedves Mrs. Bunter kapott egy hivatalos levelet a City egyik cégétől, amelyben értesítették, hogy a nagybátyja meghalt. Vén, zsugori nagybátyja, a nyugalomba vonult tőzsdeügynök, egy szívtelen, megkövesedett régiség, aki idáig húzta. Csaknem kilencven volt már, azt hiszem; és ha találkozhatnék tiszteletre méltó szellemével ebben a pillanatban, megpróbálnám torkon ragadni és megfojtani.

Az a vén vadállat sosem bocsátotta meg unokahúgának, hogy Bunterhoz ment férjhez, és évekkal később, mikor néhányan közös elhatározással arról értesítették, hogy unokahúga itt van Londonban, és negyvenévesen csaknem éhezik, csak ennyit válaszolt: „Köszönje magának az a kis bolond!” Azt hiszem, szántszándékkal éhezette. És lám csak, a vén kannibál végrendelet nélkül halt meg, egyéb rokona pedig nem volt, mint ez a nagyon is annak számító „kis bolond”! Bunterék most már gazdag emberek voltak.

Mrs. Bunter persze úgy sírt, mintha szíve akarna megszakadni. Más asszonynál ez merő képmutatás lett volna. Az is természetes, hogy azonnal meg akarta táviratozni a hírt az ő Winstonjának Kalkuttába, de én megmutattam neki a kezemben tartott *Gazette*-t, hogy a hajó már több hete a „hazaindultak” listáján szerepel. Így nekifogtunk a várakozásnak, és közben mindennap a drága öreg Winstonról beszélgettünk. Éppen száz ilyen nap telt el, amikor a *Zefírről* „minden rendben”-t jelentett a folyó torkolatában egy éppen beérkező postabárka.

– Elmegyek Dunkerque-be, hogy lássam – mondta a hölgy. A *Zefír*nek volt egy Dunkerque-be szóló jutarakománya. Természetesen el kellett kísérenem őt „leleményes barát”-i minőségemben. Mind a mai napig „a mi leleményes barátunk”-ként beszél rólam, és én már észrevettem néhány embert, akik idegenkedve méregettek, a leleményesség jeleit keresve rajtam, gondolom.

Miután elhelyeztem Bunterné asszonyt egy jó dunkerque-i szállodában, lesétáltam a dokkokhoz. Késő délutánra járt, és mekkora volt a meglepetésem, amikor azt láttam, hogy a hajót eddigre oldalával a parthoz rögzítették! Ugy látszik, Johns vagy Bunter vagy mindkettő jó tempót kényszerített rá a csatornán fölfelé. Mindenesetre két napja benn voltak már, és a legénységet is kifizették. Találkoztam két hazafelé tartó tengerésztszít növendékkel, akik helyi, francia targoncán szállították a cókómókjukat, olyan vígan, hogy madarat lehetett volna fogatni velük. Megkérdeztem tőlük, hogy az első tiszta a fedélzeten van-e.

– Ott áll a rakparton, figyel a hajóláncot – felelte egyikük, miközben továbbiramodott.

Elképzelhetik, mekkora sokkot váltott ki belőlem, amikor megláttam fehér fejét. Csak annyit tudtam mondani neki, hogy a felesége itt van a városban, egy szállodában. Azonnal otthagytam, hogy fölmenjen a fedélzetre, és előhossa a kalapját. Igen meglepett mozgásának frissessége, ahogy felrohant a hajópallón.

Bár az első tiszta addig is lenyűgözte az embereket java férfikorának különös tiszteletet keltő, megfontolt járásával, ez a fehér fejű fickó példázta az idős emberek legcsodálatosabb eleveenségét. Nem hiszem, hogy Bunter valaha is fürgébben szedte volna a lábát. A haja színe volt az összes különbség, amit észlelni lehetett rajta.

Ugyanez volt a helyzet a szemével. Az a szempár, amely olyan acélosan, olyan ádázul, olyan ellenállhatatlanul tekintett ki egy kalóz bozontos szőrzetéből, most ártatlan, csaknem fiús kifejezést öltött derűs ragyogásával a fehér szemöldök alatt.

Késedelem nélkül Mrs. Bunter lakosztályába vittem őt, ahol a hölgy elejtve egy könnyecseptet a néhai kannibálért, megölelte az ő Winstonját, és közölte velem, hogy megint meg kell növesztenie a bajuszát. Aztán föltelepedett a pamlagra, maga alá húzva lábát, én pedig félreálltam Bunter útjából.

Rögtön elkezdte róni a szobát, lengetve hosszú karját. Beledolgozta magát a szokott indulatba, és többször is ízekre szedte Johnst azon az estén.

– Leestem? Persze hogy leestem, miután megcsúsztam annak a bolondnak a szabaldalmazott rézlemezein. Szavamra mondom, régóta sétáltam már azon a hajófaron a hajó szolgálatában, és nem tudtam, hogy az Indiai-óceánon vagyok-e vagy a Holdon. Meg voltam örülve. Fejem kóválygott a gyötrő aggodalomtól. Elhasználtam a te ragyogó vegyészeti csodálatos anyagát. (Ezt nekem mondta.) A tőled kapott üvegek pedig egytől egyig darabokra törtek, amikor a fiókjaim kilódultak helyükről a szélviharban. Éppen valami száraz holmit vettem ki belőlük, hogy átöltözhessek, amikor meghallottam a kiáltást: „Mindenki a fedélzetre!” És akkor betaszítottam a fiókot anélkül, hogy rendesen bezártam volna. Én számár! Amikor visszajöttem, és megláttam a törött üvegeket, azt hittem, elájulok...

– Nem. Hallgass ide! A csalás rossz dolog, de nem tudni végigcsinálni, ha az ember már rákényszerült...! Te tudod, hogy mióta a fiatalabb emberek, csupán az ősz pofám miatt, leszorítottak a nyugati-óceáni postahajókról, azóta mekkora esélyem volt rá, hogy valaha is hajót találhassak. És seholy lélek, akihez fordulhatnék. Magányos házaspár vagyunk mi ketten... ő mindent eldobott értem... és én néztem el, hogy nem jut neki egy darab száraz kenyér...!

Öklével a francia szalonnás asztalára csapott, hogy kettétörje.

– Véres kezű kalózzá kellett volna válnom érte, ha be nem festetem a hajamat, hogy ilyen csalással valami helyhez jussak. Így aztán, amikor eljöttél hozzám annak a vegyésznek a kitűnő anyagával...

Itt megállt egy pillanatra.

– Mellesleg a fickó vagyont kereshet, ha ráhajt a dologra. Csodálatos szer... mond meg neki, hogy a sós víz sem tud semmit változtatni rajta. Addig marad, ameddig a hajad megvan.

– Rendben van – mondtam. – Folytasd!

Erre visszatért Johnsra, olyan haraggal, amely megrémítette feleségét, engem pedig nevetésre ingerelt, míg végül el nem sírtam magamat.

– Próbáld csak meg elképzelni, mit jelenthetett kénye kedvére kitéve lenni a leghitványabb teremtménynek, aki valaha is hajón dirigált! Csak képzelj el, milyen életem volt e mellett a csúszó-mászó Johns mellett! És tudni, hogy egy vagy két hét múlva elkezd mutatkozni a hajam fehérje. És a legénység akkor... Gondoltál már erre? Hitvány csalóvá válni mindenki szemében! Milyen élet vár rám, amíg eljutunk Kalkuttába? Ott persze azonnal kirúgnak. Még nyugdíjat se kapok. Annie itthon egy penny fizetés nélkül – éhezve. És a Föld másik felén ugyanaz. Fölfogod?

– Arra gondoltam, hogy naponta kétszer borotválkozom. De leborotválhatom a fejem is? Nem, nincs kiút. Hacsak le nem dobom Johnst a fedélzetről. És akkor aztán... Csodálkozol hát, hogy ezekkel a forrongó gondolatokkal a fejemben nem tudtam, hogy hová teszem a lábamat akkor éjjel? Csak azt éreztem, hogy zuhanok – aztán egy nagy reccsenés, és minden elsötétült.

– Amikor magamhoz tértem, úgy éreztem, hogy az az ütés valahogy megszilárdította az eszemet. Annyira elegendő volt mindenből, hogy két napon át nem is szóltam sen-

kihez. Azt gondolták, hogy valami enyhe agyrázkódás. Aztán földeregett fejében az ötlet, ahogy elnéztem azt a szellem sújtotta nyomorult bolondot.

– Á, te szereted a kísérteteket! – gondoltam. – Nos, látni fogsz majd valamit a síron túlról!

– Még csak annyi fáradságot sem vettem, hogy kieszeljek valami történetet. Akkor sem tudtam volna elképzelni egy kísértetet, ha akartam volna. Hazugságra sem voltam alkalmas ezzel kapcsolatban, még ha megpróbáltam volna is. Csak hagytam, hogy maga eszeljen ki magyarázatot. Tudjátok, ő, teljesen önkényesen, azt a nézetet vallotta, hogy én valamikor, valamilyen módon halálát okoztam valakinek, és hogy...

– Ó, az a borzalmas ember! – kiáltott fel Mrs. Bunter a pamlagról. Csend támadt.

– És nem zaklatott a fejem miatt hazafelé jövet – folytatta Bunter fáradt hangon. – Szeretett. Büszke volt rám. Megtértem. Jelenésem volt. Tudjátok, mit szeretett volna? Ha ő meg én tartunk egy közös *szeánszot*, hogy saját szavait idézzem, és megpróbáljuk megidézni azt a szellemet (amelyik megőszítette a hajamat – az én feltételezett áldozatomnak a szellemét), és, ahogy mondta, megbeszéljük vele a dolgot – a szellemmel – baráti módon.

– Máskülönb, Bunter úr – mondja –, másik jelenésben is részesülhet, amikor a legkevésbé számít rá, és lebukfencezhet a fedélzetre vagy hasonló. Nem érezheti magát biztonságban, amíg ki nem békül a szellemvilággal valahogy.

– El tudtok képzelni ilyen örültet? Ugye, nem?

Nem szóltam semmit. Mrs. Bunter azonban megszólalt, igen határozott hangon:

– Winston, én nem akarom, hogy visszamenj arra a hajóra!

– Drágám – mondja ő –, még minden holmim a fedélzeten van.

– Nincs szükséged azokra a holmikra. Közelébe se menj annak a hajónak többé!

A férfi csendben állt, majd fátyolos szemmel és halvány mosollyal megszólalt lassan, álomszerű hangon:

– A kísértethajónak.

– És az utolsó hajódnak – tettem hozzá.

Elvittük őt, úgy, ahogy volt, az éjjeli vonattal. Nagyon nyugodtan viselkedett, de a Csatornán való átkelésnél, amikor mi ketten fölmentünk a fedélzetre dohányozni, hirtelen hozzám fordult, és fogait csikorgatva ezt suttogta:

– Az az alak sohasem fogja megtudni, milyen közel volt ahhoz, hogy a tengerbe hajítsam!

Johns kapitányra célzott. Nem szóltam semmit.

De Johns kapitány, ahogy hallottam, nagy ribilliót csapott első tisztjének eltűnése miatt. Megbízta a francia rendőrséget, hogy kutassa át a vidéket a test után. Utoljára, gondolom, figyelmeztetést kapott megbízóinak hivatalától, hogy hagyjon fel minden lármával, a dolog rendben van. Nem gondolom, hogy valaha is megértett volna valamit ebből a titokzatos esetből.

Mindmáig megpróbálja olykor (visszavonult már, és beszéde nem egészen összefüggő), megpróbálja elbeszélni egykori fekete tisztjének történetét, azét a „gyilkos, úri modorú gazfickó”-ét, akinek hollófekete haját fehérre változtatta egy síron túlról jövő jelenés. Egy megtorló jelenés. Amiket a fekete és fehér hajról, a fedélzeti lépcsőről, tulajdon érzelmeiről és nézeteiről beszél, annak nehéz a fülét és farkát megtalálni. Ha nővére (aki még mindig igen eleven) megjelenik, azonnal félbeszakítja, ellentmondást nem tűrően:

– Űgyet se vessenek rá! Az ördög szállta meg a koponyáját!